

Чурікова Катерина Володимирівна – студентка 2-го року навчання, ОС Магістр «Філософія» ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського»
Кіссе Антон Іванович – депутат Верховної ради України

УДК: 32.019.5

СУТНІСТЬ ГУМАНІЗАЦІЇ ТА ГУМАНІТАРИЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

В статті досліджується гуманізація сучасного освітнього процесу та його гуманітаризація. Розкриваються головні поняття та тенденції розвитку сучасної освіти.

Ключові слова: освіта, гуманізація, гуманітаризація, модернізація освіти, трансформація освіти.

СУЩНОСТЬ ГУМАНИЗАЦИИ И ГУМАНИТАРИЗАЦИИ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье исследуется гуманизация современного образовательного процесса и его гуманитаризация. Раскрываются основные понятия и тенденции развития современного образования.

Ключевые слова: образование, гуманизация, гуманитаризация, модернизация образования, трансформация образования

THE ESSENCE OF HUMANIZATION AND HUMANITARIZATION OF MODERN EDUCATION

The article examines the humanization of the modern educational process and its humanitarianization. The main concepts and trends of the development of modern education are revealed.

Keywords: education, humanization, humanitarianization, modernization of education, transformation of education.

Постановка проблеми. Освіта завжди була і залишається актуальною насущною проблемою людства. Активний розвиток науки та техніки сприяє переоцінці ролі освіти в житті людини та переосмисленню найважливіших понять освітнього процесу. Відбувається уточнення та доповнення освітнього понятійно-категоріального апарату. На сьогоднішній день все більша увага приділяється поняттям гуманізації та гуманітаризації освіти. У зв'язку з цим виникає потреба розгляду та детального дослідження цього завдання.

Стан дослідження проблеми. Питання гуманізації та гуманітаризації освіти розглядаються багатьма педагогами та вченими: Ш. Амонашвілі, В. Андрущенко, В. Кремінь, М. Бахтін, Л. Беланова, І. Зязюн, В. Тинний та ін.

Метою статті є дослідження сутності гуманізації та гуманітаризації в сучасному освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу. Складноуявити собі людину, в житті якої освіта не відіграла б чільну роль. Освіта має першочергову значимість в житті будь-якої людини і є однією з основних рис сьогоднішнього світу. У різні часи, на різних етапах розвитку освітнього процесу, виділялися різні цілі, задачі, методи, які визначалися соціально-економічними умовами тих часів. Розуміння понять гуманізації та гуманітаризації освіти також змінювалося час від часу. Можна говорити про все більше усвідомлення та реалізацію цих понять на практиці. Під гуманізацією ми розуміємо процес формування особистості, а під гуманітаризацією – засоби досягнення цього. В часи зародження освіти гуманізації не відводилася провідна роль, точніше вона стосувалася лише якоїсь групи людей. У минулому освіта, головним чином, знаходилася під контролем церкви, богослов'я, а методи викладання диктували священники і клерикали. В основному, освіта давалася представникам вищих класів, найбільш просунутим членам

суспільства і тим, хто міг ним скористатися, хто виявляв в собі виражену схильність до духовної культури, інші ж не мали можливості отримувати освіту. В результаті такого відбору породжувалися нечисленні індивідууми, які зробили великий внесок у розвиток людської думки і цей внесок зберігається понині. Зараз освіта перебуває під контролем держави, а методика викладання диктуються міністрами освіти. У більшості країн освіта носить масовий характер, отримати її має право кожна дитина, незалежно від матеріального становища або соціального статусу. У людей з'явилася можливість вільно стверджувати свою індивідуальність, висловлювати свої думки, ідеї, людське мислення вийшло з під контролю теології, релігії. З часом, все більше увага приділяється саме гуманізації освіти, усвідомлюється той факт, що всі люди потребують навчання, виховання, всебічного розвитку своєї особистості, що націлена задовольнити освіта. З розумінням важливості гуманізації освіти, затверджується все більше методів, засобів досягнення цього.

Освіта – це сфера суспільного життя, яка перебуває в стані мінливості і нестійкості, вона повністю залежить від стану суспільства, державного устрою. Суспільство у своєму розвитку не стоїть на місці, зміни, які відбуваються в сфері інновацій і нових технологій породжують зміни у всій соціальній сфері життя суспільства. Змінюється не тільки зовнішнє оточення, а й сама людина, її бажання, цінності. У наш час спостерігається явна перевага матеріальних цінностей. Для сучасних людей дуже важливий матеріальний комфорт, зручності, благополучні умови їх існування і тому центр їх уваги переміщається з області духовних цінностей в область матеріальних. Але все ж людина відчуває, що вона наповнюється лише на половину і що б стати повним, вона усвідомлює необхідність духовного розвитку і розвитку духовних знань та цінностей в собі. Освіта повинна враховувати переважаючі тенденції розвитку і відповідно до цього здійснювати гуманітаризацію.

В гуманізації освітнього процесу головними дійовими особами є вчитель і учень (студент), між якими виникає взаємодія і від того, якою вона є залежить результат навчання та засоби успішного формування особистості. Освітній процес є певною системою, що розвивається, яка складається з багатьох елементів, взаємодіючих один з одним. Системоутворюючими елементами можна вважати вчителя та учня. Саме від цих головних компонентів залежить функціонування всієї системи. Учитель – вже давно не є головним джерелом інформації для учнів. Раніше вважалося, що в обов'язки вчителя входить повідомляти факти, інформацію, розглядати формули, проводити дослідження. Зараз все це можна знайти скрізь і в будь-який час. Так навіщо ж потрібен учитель? А потрібен він для того, щоб обробляти, аналізувати, систематизувати інформацію, якою проникнутий весь світ, і вчити цьому своїх учнів. Адже мало просто дізнатися і отримати інформацію, важливо її засвоїти і правильно застосувати. Аліса А. Бейлі пише про те, що основний акцент роботи педагогів повинен робитися на наступному:

- розвитку ментального контролю над емоційною природою;
- бачення, або здатності бачити за тим, що є, те, що може бути;
- здатності мудро розвивати відносини з іншими, визнавати і брати на себе відповідальність;
- здатності отримувати знання, що доставляються п'ятьма почуттями і завдяки спробам вловити і зрозуміти ідеї [2, с. 47].

Крім цього, вчитель повинен навчитися бачити рівень знання, освідомлення учнів, для того щоб давати йому посильні знання, які він зможе прийняти і засвоїти.

Що ж означає бути учнем? Учень - це людина, яка відкрита світу Знань, готова вчитися, розвиватися, вдосконалюватися. Неправильно думати, що все в освіті лягає на плечі вчителів і якщо учень не знає – то це вина, в першу чергу, вчителя. Насправді, процес освіти полягає не тільки в повідомленні інформації, а й в розумінні того, що повідомляється. Це розуміння - це творчий процес учня, що полягає в наділенні сприйманого власним змістом. Інформація - це те, що приходить ззовні всередину, а розуміння – те, що йде зсередини назовні. Таким чином, можна знати все, і в той же час не розуміти нічого. Користі від цього мало, але це саме те, що

ми можемо спостерігати в сучасній системі освіти, яка орієнтована на накопичення інформації, а не на її розуміння.

Учень потребує самореалізації та самоствердження, вчитель повинен допомогти йому в цьому. Кожна людина, що живе на Землі, повинна усвідомити свої життєві цілі, які відкриються йому в результаті самопізнання. Він зрозуміє тоді свій сенс життя і почне здійснювати його, не звертаючи уваги на можливі засудження з боку оточуючих людей.

Гуманітаризація сучасної освіти виходить з того, що сучасній людині вкрай необхідно бути щасливим, по-справжньому щасливим. Домогтися цього можна ставши цілісним, коли твої душа і тіло єдині. Багато людей абсолютно не дослухаються до свого внутрішнього голосу і йдуть проти волі своєї душі. Вони живуть в розбіжності зі своєю душею і таким чином їх зовнішній і внутрішній світ - суперечать, а повинні бути злиті воедино. Тіло людини має розпізнавати імпульси і бажання душі і втілювати їх зовні. Людина починає жити в гармонії зі своєю душею і саме таким чином самостверджується. Так як він здійснює свою волю, а не волю інших людей. Аліса А. Бейлі в книзі «Езотерична психологія» говорить про те, що одна з базових ідей, що лежать в основі людства і індивідуальної поведінки, полягає в необхідності миру і гармонії для людини, щоб він міг здійснити своє призначення притаманним тільки йому чином [3, с. 14].

Одна з головних цілей гуманізації освіти - це формування особистості, яка самостверджується. Особистість, яка самостверджується - це людина впевнена в своїх діях і вчинках, що живе без сумнівів і страху зробити щось неправильне. Така людина слідує по чітко встановленому шляху, не займаючись тим, чим, по суті, їй не потрібно. Таким чином, самоствердитися людина зберігає в собі багато енергії, не витрачаючи її на непотрібні дії, і він здатний дарувати цю енергію всьому світу. Самоствердження людей дуже важливо в наш час, так як це може привести до викорінювання зла в світі, до усунення самої можливості війни і до встановлення миру, який буде сприяти ретельно культивованим і керованого зростання, розвитку людства.

На сьогоднішній день можна говорити про орієнтацію на нові глибинні, позитивні тенденції інтеграції та інтернаціоналізації життя соціуму. Принципово важливо, що ці тенденції мають глобальний характер і саме ця перспектива створює наразі умови розкриття нових можливостей людини і відкриває якісно інші шляхи розвитку, гуманітаризації. Завдання втому, щоб осмислити цей об'єктивний процес і будувати освіту на його основі, а не в супереччюму. «Головний глибинний фактор, що визначає сьогоднішнє духовне, і не тільки духовне, життя - формування нового способу життєдіяльності людей, схожого в різних країнах і на різних континентах. У результаті цього будь-яка людина об'єктивно потрапляє в єдину планетарну систему соціальних відносин. А нове соціальне світовідчуття завжди породжувало нове світовідчуття, яке через відповідне світосприйняття та світобачення вело до нового світогляду і появи нової філософії» [1].

У традиційних системах освіти основна увага зверталася на інтелектуальну і академічну сторону розвитку людини, на отримання знань, затребуваних суспільством і людьми з метою отримання спеціальності для створення матеріальних і культурних цінностей. В умовах глобального техногенного розвитку і глобального руйнування біосфери, настання штучного земного світу освіта неминуче повинна ставати комплексною, що охоплює широкий спектр знань про еволюцію земного життя, глибоко гуманістичною за своєю суттю. Отримані сьогодні знання про життя призначені не тільки дати людині цілісне уявлення про глобальну земну еволюцію, надати можливості самому критично оцінити характер і спрямованість конкретної людської діяльності, а й навчити його розробляти цільові багатоаспектні програми гуманістичного кооперативного розвитку багатьох сторін людської діяльності і активності у взаємозв'язку зі збереженням життя. Це є розробкою певної нової системи бачення та сприйняття світу людиною.

Р. В. Євсович у своїй статті виділяє такі основні принципи гуманізації та гуманітаризації:

- формування гуманітарного мислення на основі принципу національної спрямованості,

що сприяє формуванню української нації на основі найбільш повного засвоєння цінностей матеріальної і духовної культур;

- прилучення до національної, світової літератури та культури, надбань народної творчості, проведення;

- критичного осмислення історичних фактів, подій і явищ, шляхів людського розвитку;

- формування світоглядної, політичної, правової, моральної, художньо-естетичної та інших культурстудентів шляхом якісної підготовки, що сприятиме виробленню активної громадянської позиції [4].

«Сучасну систему освіти України слід розглядати в контексті її становлення і розвитку (трансформації, модернізації); враховуючи світові реалії, рішуче відмежовуючись від колишньої надмірної ідеологізації, адміністрування та авторитаризму, й одночасно спадкоємно переймаючи й продовжуючи все те, що складало гуманістичне надбання минулої епохи, вона збагачується новітніми світовими надбаннями й утверджується як система національна, що владно заявляє про власну конкурентоздатність у європейському і світовому освітньому просторі; основні напрями модернізації освіти у першій третині ХХІ століття визначають Болонські домовленості, які виконуються в Україні при умові збереження національної педагогічної матриці й тих переваг, якими система освіти України завжди славилась в Європі в світі:

- сутність сучасного процесу навчання складає не лише збагачення особистості певною сумою знань чи формування навичок практичної діяльності, а всебічну підготовку людини до життя в глобалізованому інформаційному просторі через створення рівних умов доступу до якісної освіти, забезпечення освіти впродовж життя, формування толерантного світогляду і дискурсного характеру взаємодії народів і культур;

- філософське підґрунтя навчально-виховного процесу складають принципи пріоритету людини як особистості, свободи вибору цінностей, реалізації можливостей саморозвитку; єдності національних та загальнолюдських інтересів;

- взаємозв'язку теорії та практики, гуманітарного і природничого знання; навчальний процес здійснюється на основі плюральної методології соціального пізнання; факторного аналізу суспільних явищ; усвідомлення цивілізаційної єдності людської історії; толерантності у взаємодії народів і культур; дискурсної форми (технології) організації навчання та виховання особистості;

- останнє потребує активного переоблаштування навчально-виховного процесу на засадах інформаційних технологій та мовних стратегій; розробки та впровадження інтегративних курсів та лекторіїв; підвищення ролі самостійної роботи студентів та навчальної практики» [1, с. 119].

В кожній людині закладено особливу, невід'ємну якість, властива тільки йому, це якась вроджена духовна здатність, яка повинна бути проявлена в цьому світі. Її можна виявити безпосередньо через творчість. У процесі освіти необхідно приділяти велику увагу розвитку творчих нахилів у дитини. Творчість має бути присутнім в кожному навчальному процесі, тому що завдяки цьому дитина зможе дарувати світу красу, на яку здатний, і робити внесок у вигляді правильного мислення в загальний обсяг людської думки. Геракліт стверджував, що існує два основних знаряддя пізнання: відчуття (через органи чуття людина вступає в контакт з навколишнім світом і набуває здатності мислити) і розум (пізнання загального як критерію істини, яку треба навчитися розуміти). Гуманітаризація освіти проявляється у розвитку двох цих якостей. Відомий німецький соціолог, філософ, соціальний психолог Еріх Фромм, одного разу сказав, що освіта допомагає дитині зрозуміти свої потенційні можливості. Для того щоб домогтися цього, освіту обов'язково має враховувати спадкові схильності дитини, його расові і національні особливості, індивідуальний ментальний і емоційний розвиток. Кожному притаманні певні цінні якості, і дитину потрібно навчити користуватися ними.

Освіта повинна допомогти людині виробити відповідну особисту філософію, систему цінностей, ідеалів, виховати смак до музики, літератури, мистецтв, навчитися аналізувати

труднощі, проблеми, які виникають і приходять до розумних висновків. Вона повинно бути направлено на встановлення правильних людських відносин, що принесе щастя, успіх, всебічний досвід в будь-якій сфері життєдіяльності людини. В цьому проявляється гуманізація освіти.

Всім відомо, що людина володіє абсолютною цінністю і вона заслуговує самого кращого і якісного для себе. Все що її стосується повинно володіти певною часткою досконалості або прагнути до цього. Освіта має важливе значення в житті кожної людини, тому воно теж повинно прагнути підтримати розвиток і вдосконалення людини, створивши для цього необхідні умови.

Висновок. Сенс життя всіх людей зводиться до одного – бути щасливим, а ось досягає цю мету кожна людина по-різному. Людині життєво необхідно займатися самопізнанням і визначити те, чим він хоче займатися в своєму житті. Освіта повинна приносити радість і задоволення. Яким сильним може стати світ, коли ми навчимо дітей не боятися йти на ризики, висловлювати свої думки, пропонувати нові ідеї, змінювати світ на краще. Освіта – це продукт того часу в якому вона реалізується, тому воно повинно підлаштовуватися під переважаючі тенденції цього часу, задовольняти запити людей, виходячи з їх особливостей. Наша освіта – це показник нашого майбутнього покоління і наше майбутнє життя. Гуманізація освіти – це створення умов для самореалізації, самоосвіти, самовиховання суб'єкта освітнього процесу, яке сприяє розкриттю його творчих здібностей, креативного мислення та визнає її найвищою цінністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. П. Філософія освіти XXI століття : У пошуках перспективи / В. П. Андрущенко. – Філософія освіти - №1 (3) – 2006. – С. 6-12
2. Бейли А. А. Образование в новом веке / А. А. Бейли. – М.: Амрита-Русь, 2013. – 192 с.
3. Бейли А. А. Эзотерическая психология / А. А. Бейли. – М.: Амрита-Русь, 2012. – 400 с.
4. Євсович Р. В. Гуманізація та гуманітаризація вищої освіти в Україні: історичний аспект / Р. В. Євсович // Духовність освіти: методологія, теорія і практика : наук.-практ. видання. – 2012. – 5 (52). – С. 70-87.
5. Тинний В. Ідеї гуманізму в сучасній педагогіці / В. Тинний, В. Колечко // Вища школа : наук.-практ. видання. – 2002. – № 2. – С. 70-75.